

Марія ШВЕДОВА

HIPACY POŚCIEJ. ANTIRRESIS, ABO APOLOGIYA
PRZECIWKO KRZYSZTOFOWI PHILALETOWI,
który niedawno wydał książki imieniem starożytnej Rusi
religiej greckiej przeciw książkom j synodzie brzeskim,
napisanym w Roku Pańskim 1597.

/ Opracowali Janusz Byliński i Józef Długosz. –
Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1994.

Укладення Берестейської унії породило масу конфліктів і соціальних явищ, які зачепили всі сфери функціонування тодішнього суспільства: від політичної до культурної. Таким чином, написаний як твір з суто політичним завданням, *Antirresis*, або *apologija przeciwko Krzysztofowi Philaletowi* став яскравим надбанням літератури XVI століття.

Antirresis був написаний у розпалі релігійної полеміки, яка в своїй основі мала світський зміст: боротьба за політичний вплив. Противники Унії, зокрема головний меценат полемічної літературної діяльності магнат Костянтин Острозький, щедро фінансували написання трактатів, які б змогли відвернути і так нечисленних прихильників унії. Варто зазначити, що саме Острозький був ініціатором укладення унії з Католицькою Церквою. Та незадовго до Собору, який мав вирішити питання функціонування оновленої православної церкви, він різко змінив свою позицію і став ревним захисником Православної церкви в лоні Константинопольського патріархату. Його позиція стала вирішальною для подальшого розвитку боротьби за і проти унії, оскільки вплив магната був дуже сильним, зокрема на позицію короля Речі Посполитої. Костянтин Острозький профінансував написання перших полемічних трактатів *Ekthesis* і *Apocrisis*. Їхнім автором був відомий полеміст, протестант за релігійним сповіданням Мартін Бро-

невський. Твори були написані як відповідь Петру Скарзі на працю про Берестейський Собор, але залишилися без відповіді.

Натомість Броневському відповів головний апологет Унії – Іпатій Потій, написавши *Antirresis*. Щодо справжнього авторства цього твору в істориків виникали певні дискусії, але врешті вони дійшли висновку, що, без сумніву, автором *Antirresis* був Потій. Трактат в оригіналі написаний старопольською мовою, легким стилем, тоді як у *Apocrisis* Мартіна Броневського використовується складніша лексика. По суті, твір Іпатія Потія є чи не єдиним твором такого рівня, який захищає позиції Берестейської унії. Автор аргументовано відповідає на закиди свого головного супротивника, у даному контексті – Мартіна Броневського. Кожна репліка останнього проти Унії та її провідників має спростування у *Antirresis*. Утім, твір не має спеціальної структури: лише передмову для читача, текст і післяслово. Заголовок «Другий розділ» у виданні 1994 року – це справа видавців, які умовно розділили твір за змістом.

Загалом книжка – це перше видання трактату після 1600 р., яке було єдиною й оригінальною публікацією полемічного твору в Польщі й за її межами. Варто віддати належне видавцям Янушу Билінському і Юзефу Длугошу. Зайве зазначати, що будь-яке перевидання давнього історичного документу має важливе значення для історичної науки, оскільки полегшує опрацювання і доступ до документу. Перевидання твору зроблене на основі мікрофільму, що знаходиться в Бібліотеці Чарторийський у Кракові. Текст трактату збережений повністю, зокрема грецькі і латинські авторські вставки. Їхній переклад польською мовою подається у виносках. Укладачі даного видання розмістили тут і листи («одписи») Клірику Острозькому (він працював при дворі Костянтина Василя Острозького), в яких Іпатій Потій також захищає позиції Унії перед магнатом. Приємним додатком є ілюстрації ключових постатей Берестейського періоду.